



شاید پایان دیگری برای فیلم بسازیم

هومن سیدی: فکر می‌کنم سینما برای هر کسی مفهومی دارد و اگر قرار است نظر من، فیلمساز را به سمت دیگری بکشاند تمام آرزوهای فیلمساز تمام می‌شود. فکری می‌کنم برای اکران عمومی باوزارت ارشاد حرف بزنیم و پایان دیگری برای فیلم بسازیم چرا که این گونه به فیلم صدمه وارد می‌شود. برای همکاری در ساخت این فیلم، تلاش می‌کردم که آرن فیلم خود را بسازد، در نهایت تهیه کننده‌گی این کار را برعهده بگیرم تا فیلم بر حرتی ساخته شود.

از صحبت‌های این تهیه کننده در نشست خبری «بی‌رویا»



این نقش برای من بسیار جذاب بود

طنز طباطبایی: درباره کپشن آخر باید بگویم که در نقشی که بازی کردم هیچ شیزوفرنی وجود ندارد و فیلم درباره اسکیزوفرنی هم نبوده بلکه درباره جابه‌جایی هویت است و کپشن در جریان پروانه نمایش به فیلم اضافه شده است و دست فیلمساز نبوده، اما حتماً در فیلم لایه‌های روانشناختی وجود داشت. این نقش برای من بسیار جذاب بود و از دست رفتن هویت هولناک‌ترین اتفاقی است که برای یک فرد رخ می‌دهد.

از صحبت‌های این بازیگر در نشست خبری «بی‌رویا»

تغییر سحر کلمه به افسون تصویر

| ادامه از صفحه ۱۳

آقای شعیبه پیشنهاد شما چیست؟ این تعامل اهالی سینما ما نویسنده‌ها، فضای گفت‌وگو و هم‌نشینی چگونه می‌تواند شکل بگیرد؟

شعیبه: بله، همنشینی که به آن اشاره کردید در یک دوره شکل گرفت اما جرقه فاصله گرفتن از هم در دهه ۵۰ ایجاد شد، چرا؟ چون تفکر این بود تمام کسانی که در سینما هستند به دنبال خلاقیت و کار تألیفی نیستند و دنبال سینمای عامه‌پسند هستند در حالی که ادیبان‌شان جایگاه دیگری دارد یا بالعکس از جایی که سینما کمی شکل ایدئولوژیک پیدا کرد، فکر کردند ادیبان حرفی را می‌زنند که ممکن است لایه پنهانی در آن باشد و به ضرر ایدئولوژی آنها شود و نویسنده‌ها دست و پا گیر شوند. اتفاقاتی که ذره ذره در سینمای ایدئولوژیک، در شکل تکرری نویسنده‌های بعضاً روشنفکر ما (روشنفکر به معنای خوب آن) باعث شد که احساس کنند ورود به هر کدام از حريم‌ها دشمنی به آنها وارد می‌کند. چیزی که بی‌تعارف در سینما اتفاق افتاد، این بود که ایده را از ادیبان می‌گرفتند، ولی برای اینکه نویسنده دست و پاگیرشان نباشد یا استنباط‌شان اشتباه رایج به فیلمشان نشود یا موقعیتشان به لحاظ ایدئولوژیک به خطر نیفتد، اسمی از آن نیاوردند. کم پیش می‌آید که بتوان از داستان‌نویس‌ها اقتباس خوب داشت؛ یکی از آنها آقای مستور هستند یا مثلاً صادق هدایت که از «دش آکل» چند صفحه‌ای اش می‌توانید اقتباس خیلی خوب داشته باشید. باقی نویسنده‌ها از شکل دهی قصه و درام و ماجرا برهیز می‌کنند. کسانی که می‌خواهند ذره‌ای فضای توخالی که در سینما و ادیبان به وجود بیاورند، فکر می‌کنند قصه آنها را به طرف فضای عامه‌پسند می‌برد و شاید جایگاه خوبی برایشان به وجود نیابد، ولی اگر واقعیت را در نظر بگیریم، ما در سینما به درام و قصه بیشتر از هر چیزی حتی بیشتر از مضمون جزئیات درام، وقتی در سینما گرفتار یک کد ایدئولوژیک یا تفکری می‌شویم، از ذات آن دور شدیم. در بعضی از مواقع سینمایی که حتی قرار است تفکری را شکل بدهد، بیشتر علیه خودش عمل می‌کند؛ حتی کسانی که با آن تفکر همراه هستند، با دیدن آن فیلم فکری می‌کنند که نکنند داریم اشتباه می‌کنیم!

در صورتی که قصه این کار را نمی‌کنند. نکته بعدی همین سهل‌انگاری و تمرکز نداشتن بر جزئیات در فضای نمایشی است. در این چند سال اقتباس‌هایی داشتیم که باعث دلخوری نویسنده‌ها شده است. معتمد که قشر کم و محدودی از نویسندگان ادیبان برای خودش‌شان جایگاهی قائل هستند که درشان خودش‌شان نمی‌بینند اثرشان نمایشی شود یا سینماگری آن را کار کنند؛ ولی بخش زیادی از آنها خرده‌هایی که می‌گیرند، خرده‌های درستی است چون فیلمسازهای ما به شخصیت‌پردازی، حال و هوا و فضاسازی داستان توجه نکرده‌اند و همراهی نویسنده را نخواستند. قبول دارم که برای فضاسازی تصویری باید یک پله جلوتر برویم ولی اینکه درکی از ذات اصلی قصه نداشته باشیم و ندانیم قرار بوده چه فضایی، چه ماجرابی و چه نقاط تعلیقی در قصه انتقال پیدا کند... رفتن به بیراهه است. من آقای مهرجویی را خیلی دوست دارم، با اینکه هیچ وقت خدمتشان در خریدم ولی فکر می‌کنم بهترین الگو برای نسل ما آقای مهرجویی هستند. ایشان در اقتباس‌ها ذات ماجرا را درست فهمیده‌اند و حتی در اقتباس از زمان‌های خارجی آن را به خوبی کم‌ابرا برنی کرده است. همچنین می‌خواهم دفاع کنم از دوسه کاری

که آقای کیمیایی به‌صورت اقتباسی انجام دادند و همچنان معتقدم از بهترین‌های این عرصه ناصر تقوایی است. ممکن است در اثر مکتوب مثل دایی جان ناپلئون، نکاتی را در قصه تغییر دهد ولی آن قدر ذات قصه خوب و آن قدر روابط درست درمی‌آید که آقای پزشکزاد هیچ خرده‌ای نسبت به پایان قصه ندارد.

آقای مستور اگر قرار باشد کسی از کار شما اقتباس داشته باشد، ترجیح می‌دهید چه بخشی از کار حفظ شود؛ یعنی فیلمساز باید چه ملاحظاتی داشته باشد. باید به جهان بینی و اندیشه نویسنده پایبند باشد یا این که نه، سینما هنری مستقل است. فیلمساز می‌تواند لایه دید خودش را به قصه داشته باشد و همین که ایده و بین‌مایه را از متن بگیرد کافی است، می‌تواند با فضای جدید و حوادث تازه آن را پروراند و بر اساس خواست خود پرورش بدهد.

مستور: هر داستان چهار رکن اصلی دارد. زبان، شخصیت، فرم و تم یا درون مایه. یکی از آنها یعنی زبان صرفاً ساختار نحوی و صرفی کلمات و نثر است که اصولاً ربط مستقیمی به سینما ندارد. بخشی از آن فرم و ساختار است که حتماً می‌تواند تغییر کند، یعنی وقتی یک رمان یا داستان کوتاه می‌نویسد، ساختاری برای آن تعریف می‌کند، ولی در مدیوم سینما، این ساختار اغلب به هم می‌ریزد و باید هم بریزد. در سینما قصه‌گویی با تصویر و دیالوگ است در حالی که در داستان نویسی، برداشت‌ها و دریافت‌های راوی از رویدادها و شخصیت‌ها است که به قصه عمق می‌دهد. اصولاً تبدیل این بخش‌های داستان به تصویر اگر غیرممکن نباشد، بی‌نهایت دشوار است.

شخصیت داستان نباید تغییر کند چون روح داستان حول شخصیت‌های داستان می‌گردد. فرض کنید شخصیت داستان، شاعری خشن باشد که می‌خواهد قتلی انجام دهد، این می‌دهد نباید در فیلمنامه مخدوش شود. این دوگانگی در شخصیت که اصطلاحاً به او «بعد» می‌دهد نیاز به عنوان تهیه‌کننده مهم زبانی همان جایی است که من به عنوان نویسنده مقاومت می‌کنم. اگر فیلمساز این تنش را از شخصیت بگیرد، روح داستان را از آن گرفته است. مؤلفه مهم بعدی اندیشه یا تم داستان است. تم داستان هم بخشی از روح داستان است و فیلمساز اصولاً به دلیل تم داستان و شخصیت‌های داستان است که سراغ یک قصه می‌رود، بنابراین، تغییر این تم به روح اثر آسیب می‌زند، مثلاً اگر پیام داستانی این باشد که بشر در مانده و زندگی اساساً ناامید کننده و پوچ است، فیلمساز نباید از آن قصه‌ای پر امید و بارورمانه معناداری زندگی بسازد. و بالعکس.

بنابراین فکر می‌کنم فیلمساز باید به شخصیت و تم متعهد باشد. اگر قرار باشد او این دورا تغییر دهد، چیزی از داستان باقی نمی‌ماند.

برسبیم به همکاری در «بدون قرار قبلی»

آقای شعیبه این فضای گفت‌وگو چطور بین شما و آقای مستور شکل گرفت؟ آشنایی شما با کارهای ایشان ریشه‌دار است؟

شعیبه: حوالی فروردین ۹۹ از طرف بنیاد سینمایی فارابی پیشنهاد شد که به موضوعی راجع به مشهد و امام رضا (ع) فکر کنیم. اولین شرط من این بود که نگاهمان از متفاوت کنیم، یعنی فیلم را از زاویه خدیمان که ایرانی هستیم نسازیم از زاویه نگاه یک غیرمسلمان و غیرایرانی بسازیم؛ کسی که اصلاً با این مکان و فضا آشنا نیست، یعنی با این پیش‌فرض که وقتی در تلویزیون گنبد امام رضا را نشان می‌دهند، همه‌مان حداقل لحظه‌ای مکث می‌کنیم، ساخته نشود. داستان‌ها و طرح‌های مختلف را خواندیم. در اتاق فکری که داشتیم چندین ماه مشغول گپ زدن بودیم تا این



انتظار زیادی از ادیبان ندارم

منصطقی مستور: در نگاه واقع‌بینانه معتقدم ادیبان هیچ تأثیری در زندگی آدم‌ها ندارد. تأثیرش کوتاه است در حد چند دقیقه. وقتی کسی می‌گوید رمانی را خواندم و تحت تأثیر قرار گرفتم، می‌گویم لابد منظوروش پنج دقیقه است. چون قطعاً هفته بعد یادش رفته است که چه خوانده. در دنیای امروز تحت تأثیر عوامل چنان قدرتمندتری هستیم که تأثیر ادیبان و بطور کلی هنر، نمی‌تواند معنادار داشته باشد. هنر نهایتاً سرگرمی است. به قول کارور، داستان‌نویسی مثل گلف سرگرمی است. من انتظار زیادی از ادیبان ندارم. توقع زیادی از آن ندارم. در ایران در بهترین حالت یک رمان موفق در طول ۲۰ سال ۳۰۰ هزار خواننده دارد؛ ولی یک فیلم خوب در مقطع کوتاه یک ساله‌ای ممکن است میلیون‌ها تماشاگر داشته باشد. بنابراین سهم ادیبان نسبت به سینما، بسیار ناچیز است. با این حال مردم رمان‌های ۵۰-۱۰۰ هزار پخش را می‌خوانند اما به‌ندرت سراغ تماشاهای دوباره فیلمی می‌روند که ۴ سال پیش ساخته شده است. اگر تعامل درستی بین سینما و ادیبان اتفاق بیفتد، قبل از سینما به سود ادیبان است. یک اقتباس خوب می‌تواند ادیبان تحفی ۵ هزار تیراز یا بکناره به ۵۰ هزار تیراز برساند؛ عددی که برای اهالی ادیبان رضایی است. هم‌زمان یک اقتباس سینمایی خوب می‌تواند صدها هزار مخاطب به فیلمی اضافه کند.

سخنی‌های خودش را دارد. نمی‌خواهم بگویم سخت‌ترین فیلم، ولی مضمون و موضوع کار بود. شاخصه مهم دیگر نکته فیلم و حرف دلم است. امام رضای (ع) و ایران، دائم فکری می‌کردم درباره وطن و ارتباط حسی که با امام رضا داریم، فارغ از تمام مسائل ایدئولوژیک پیرامونمان، اگر دیگر فرصت پیدا نکنم که کار کنم، چطور چیراش کنم. موضوع کمی برابم احساسی بود. آقای مستور درست می‌گویند. این پرداخت به جزئیات و چیزهایی که خودم متوجه نمی‌شدم و دوست‌تانم می‌گویند. در این فیلم برای من چند مخاطب به فیلم‌هایم نگاه کرده‌ام اما این بار با یک مخاطب سخنگیر همراه بودم. برای این فیلم دوسال کامل وقت گذاشتم.

آقای مستور از زیبایی کلی شما از «بدون قرار قبلی» چه چیز است؟

شعیبه: وقتی در اکران خصوصی «بدون قرار

سختی‌های خودش را دارد. نمی‌خواهم بگویم سخت‌ترین فیلم، ولی مضمون و موضوع کار بود. شاخصه مهم دیگر نکته فیلم و حرف دلم است. امام رضای (ع) و ایران، دائم فکری می‌کردم درباره وطن و ارتباط حسی که با امام رضا داریم، فارغ از تمام مسائل ایدئولوژیک پیرامونمان، اگر دیگر فرصت پیدا نکنم که کار کنم، چطور چیراش کنم. موضوع کمی برابم احساسی بود. آقای مستور درست می‌گویند. این پرداخت به جزئیات و چیزهایی که خودم متوجه نمی‌شدم و دوست‌تانم می‌گویند. در این فیلم برای من چند مخاطب به فیلم‌هایم نگاه کرده‌ام اما این بار با یک مخاطب سخنگیر همراه بودم. برای این فیلم دوسال کامل وقت گذاشتم.

آقای مستور از زیبایی کلی شما از «بدون قرار قبلی» چه چیز است؟

شعیبه: وقتی در اکران خصوصی «بدون قرار

مرد به فرهاد اصلانی به خاطر بازی در فیلم‌های خرس و زندگی خصوصی اهدا شد و سیمرغ بلورین بهترین بازیگر نقش اول زن به هنگامه قاضیانلی به خاطر بازی در فیلم روزهای زندگی تعلیق گرفت. مصطفی کیانی سیمرغ بلورین بهترین فیلمنامه را به خاطر فیلم ضد گلوله به دست آورد. همچنین سیمرغ بلورین بهترین موسیقی متن به حسین علیزاده به خاطر موسیقی متن فیلم ملکه رسید.

فیلم‌ها به تعلق نگرفت اما در بخش بهترین کارگردانی و با حضور محمدعلی باشه آهنگر، هامایون اسعدیان و مانی حقیقی، سیمرغ بلورین این بخش به پرویز شیخ طادی به خاطر فیلم روزهای زندگی اهدا شد؛ همچنین این فیلم موفق شد تا سیمرغ بلورین بخش‌های بهترین چهره پردازی، بهترین فیلمبرداری و بهترین جلوه‌های ویژه میدانی را نیز از آن خود کند.

فیلم‌های برجسته و بعضاً جنجالی در این دوره به سینمای ایران معرفی شد. آثاری چون: روزهای زندگی، ضد گلوله، بوسیدن روی ماه، نارنجی پوش، ملکه، گشت ارشاد، خوابم می‌آید، پل چوبی، برف روی کاج‌ها، شور شیرین و زندگی خصوصی. در بخش بهترین فیلم و با حضور فیلم‌های ضد گلوله، روزهای زندگی، ملکه، نارنجی پوش، پل چوبی و بوسیدن روی ماه، سیمرغ بلورین این بخش به هیچ‌یک از

دوره سی‌ام فیلم فجر در بهمن ماه ۱۳۹۰ برگزار شد. در این دوره از چهره‌های برجسته و ماندگار سینمای ایران مانند داوود رشیدی، حسین زندیاف، محمد بزرگ‌نیا، جمال شورجه و گلریضا زرین دست در قالب یک بزرگداشت تقدیر شد. همچنین

گاه‌شمار جشنواره

سی‌امین دوره بهمن ۱۳۹۰

